

C. Mladi su aktivni građani/ke, uključeni, motivisani, proaktivni i učestvuju u procesima donošenja odluka, razvoja zajednice, u kreiranju politika i njihovom sprovođenju

EVIDENTNA JE ŽELJA MLADIH
DA SE UKLJUČE U RJEŠAVANJE
DRUŠTVENIH PROBLEMA

Aktivna demokratizacija crnogorskog društva, nužno podrazumijeva postojanje aktivne građanske participacije. Građanska participacija predstavlja učešće građana u donošenju odluka. Međutim, participacija predstavlja širi konstrukt ne samo učešća u donošenju odluka, nego i učešća u kreiranju rješenja, iniciranja rješenja, učešće u svim fazama aktivnog donošenja odluke i na kraju aktivnog odlučivanja.

“Građanska participacija i djelovanje podrazumijevaju da građani imaju prava, sredstva, prostor i priliku – a tamo gde je to potrebno, i podršku – da učestvuju u odlukama i utiču na njih i da se uključuju u postupke i aktivnosti kako bi doprinosili izgradnji boljeg društva.”

Izmjenjena i dopunjena Evropska povelja o participaciji mladih u lokalnom i regionalnom životu, 2003
https://www.coe.int/t/dg4/youth/Source/Coe_youth/Participation/COE_charter_participation_se.pdf

“Aktivizam znači pozitivnu aktivnost individue ili grupe koja je usmjerena zajedničkom cilju, a utiče na širi proces društvene promjene, za bolje društvo, mir, jednakost i pravdu. Aktivizam mladih u zajednici osnažuje mlade ljude da postanu građani koji su spremni, vješti i svjesni svoje odgovornosti, snage i moći da utiču na društvo kojeg su dio“.

Nacionalni plan akcije za mlade 2006-2011

Mladi u Crnoj Gori, kao posebna društvena grupa u procesu odlučivanja našli su se u položaju „dvostruke tranzicije“. Prva je socijalna tranzicija – odnosi se na proces prelaska iz nedemokratskog sistema u sistem parlamentarne demokratije i druga je razvojna, odnosno prelazak iz djetinjstva u odraslo doba. Omladinska participacija predstavlja društveni angažman i aktivizam mladih, aktivno učešće mladih u rješavanju za njih relevantnih pitanja i donošenju odluka kako u lokalnim zajednicama tako i na državnom nivou. Taj društveni angažman ostvaruje se kroz rad u političkim partijama, organizacijama civilnog društva, samostalnim omladinskim udruženjima ili kroz neki drugi oblik formalnog ili neformalnog građanskog udruženja ili putem volonterskog rada. Potrebno je prepoznati i uvažiti dvije vrste participacije mladih/građana: tzv. „Propisanu“ učešće kroz mehanizme i u prilikama koje nudi i traži Vlada (javne rasprave i konsultacije, učešće u radnim grupama, savjetima i sl.) i „Samoinicijativnu“ – ono učešće građana koje dolazi od samih građana, tj. na njihovu inicijativu. S tim u vezi, treba voditi računa o tome da se uvaži i podstiču i oblici učešća građana/mladih koje oni sami iniciraju. Dalje, građani a posebno mladi nijesu dovoljno upoznati s formalnim načinima participacije, a i kad jesu, nijesu im prijemčivi.

Podaci o učešću mladih:

Svaki mehanizam za učešće građana je nepoznat za barem **polu** ispitanika.

Indeks građanske participacije (2014) mladih (18-35) iznosi **0.38** i bilježi pad u odnosu na 2010 a ipak je neznatno višiji u odnosu na druge starosne kategorije.

54% mladih smatra da je nemoguće uticati na procese u zajednici/zemlji i da oni ne mogu da utiču na procese donošenja odluka (66%).

Više od 90% mladih smatra da treba da budu uključeni u donošenje odluka na svim nivoima²⁹, a smatraju da najviše mogu doprinijeti u oblastima ljudskih prava, razvoja lokalne zajednice, ekonomije, politike, kulture. Nacionalni izvještaj o razvoju po mjeri čovjeka ocjenjuje da „na nivou zajednice i društva, građani Crne Gore ne vjeruju u svoju vlastitu sposobnost i kolektivnu sposobnost da se utiče na donošenje odluka, pa je i njihov nivo učešća u nevladinim organizacijama, udruženjima, klubovima i drugim oblicima građanskog društva relativno mali.

91% mladih vjeruje da bi svijet bio bolje mjesto ukoliko bi svi učestvovali u razvoju zajednice.

40% mladih misli da mladi ne bi trebalo da se aktivno bave politikom.

Preporuke EU, Savjeta Evrope i drugih međunarodnih omladinskih politika jesu da se podrži participacija mladih na način blizak mladima. Pristup prilagođen mladima je posebno važan jer mladi smatraju da nisu adekvatno informisani o mogućnostima za učešće u donošenju odluka, i smatraju da institucije nijesu zainteresovane za stavove mladih. Takođe, mladi su gotovo apsolutno neinformisani o strategijama i akcionim planovima za mlade na nacionalnom i lokalnom nivou.

Pregled stavova o mogućnostima za učešće mladih:

Stavovi mladih

- najveće mogućnosti za učešće mladi imaju unutar porodice (iako se i tamo dijelom sputava)
- uopšte nisu pitani vezano za odluke koje se donose u mjesnoj zajednici (62,4%),
- opštini (72,4%) i u
- državi (70,7%)

Stavovi građana

- 1/3 građana Crne Gore smatraju da se mladima manipuliše,
- 5% građana smatra da su mladi uključeni u procese donošenja odluka i da se njihovo mišljenje zaista uvažava

Dakle, primjetna su dva tipa problema koje treba adresirati kad je u pitanju učešće mladih:

1. neinformisanost i nepovjerenje mladih/građana u postojeće mehanizme, poput struktura za učešće unutar obrazovnih institucija, te javnih rasprava i drugih zakonom definisanih mehanizama učešća građana.
2. neprilagođenost postojećih mehanizama mladima i/ili nedostatak novih mehanizama koji bi na adekvatan način osigurali ispunjavanje prava mladih da učestvuju u procesima donošenja odluka.

Mladi generalno nemaju jasnu predstavu o tome što je aktivizam, ali ih to ne sprečava da učestvuju u različitim akcijama. Evidentna je, i u visokim procentima iskazana, želja mladih da se uključe u rješavanje društvenih problema poput npr. siromaštva i zagađenja prirode. Nalazi ukazuju i na to da mladi sopstvene kapacitete poimaju kao nedovoljne, a ulogu u društvu kao marginalnu. Problem je pak nedovoljno posvećivanje pažnje razvoju ličnosti, samopouzdanja i odgovornosti kod mladih kako bi se njihovi kapaciteti na najbolji način razvijali i primijenili. Takođe, problematičan je manjak podrške za njihov aktivizam i podrške za razvoj tog aktivizma u kojem god obliku da on dolazi.

Podaci o aktivizmu mladih:

84,1% građana se uopšte ne bavi volonterskim radom.

73% konsultovanih mladih je učestvovalo u različitim humanitarnim i volonterskim akcijama.

68% konsultovanih mladih je ocijenilo da prioritet nove strategije za mlade mora biti podrška mladima da realizuju svoje ideje.

Zakon o volonterskom radu („Sl. list CG“ br. 26/10 i 14/12) suprotno svojoj namjeni, umjesto da doprinese razvoju kulture volontiranja u Crnoj Gori, u velikoj mjeri predstavlja prepreku za njegov dalji razvoj tretirajući volontiranje kao poseban oblik radno-pravnog odnosa, prije nego dobrovoljnu, privatnu inicijativu građana. Zakon zabranjuje volontiranje djece uzrasta ispod 15 godina, čak i u slučajevima kad tu akciju organizuje školska ustanova ili je u funkciji obrazovanja djece. Time se sprečava razvoj kulture volontiranja upravo u onom uzrastu koji je prirodna ciljna grupa za razvoj kulture volontiranja. Treba imati u vidu da su ove odredbe Zakona u suprotnosti s praksom Zavoda za školstvo, koji ima razvijeni fakultativni i obavezan izborni sadržaj za osnovno i srednje obrazovanje koji se zove: „Volonterski i humanitarni rad“, i koji predviđa praktično volontiranje.

Šanse za rješavanje problema i uopšte napredak mladi vide u građanskom aktivizmu, volonterizmu, kao i saradnji.

Svaka deseta anketirana mlada osoba tvrdi da zna kako se osniva omladinska organizacija.

Zakon o NVO omogućava i maloljetnim licima s navršениh 14 godina života da budu osnivači udruženja, uz saglasnost zakonskog zastupnika. Time se stvaraju dodatne institucionalne pretpostavke za aktivno uključivanje mladih u društveni život. Izveštaj³⁰ s konsultacija s mladima ukazuje na moguće postojanje određene nezainteresovanosti mladih da svoj aktivizam formalizuju kroz osnivanje omladinske organizacije jer smatraju da im taj okvir neće ponuditi ništa novo, ili ne znaju za tu mogućnost, pa tek svaka deseta anketirana mlada osoba³¹ tvrdi da zna kako se osniva omladinska organizacija.

Finalno, Zakon o mladima koji je usvojen daje mogućnost formiranju Saveza radi ostvarivanja zajedničkih ciljeva i interesa registrovanih omladinskih organizacija, organizacija za mlade i drugih oblika organizovanja mladih. Ovi Savezi, kako se navodi u prijedlogu zakona, mogu se formirati na lokalnom i na državnom nivou.

Mjere za unapređenje kulture participacije mladih

MJERE:	Zašto ova mjera?
<p>1. Razvoj kulture učešća mladih</p>	<p>Da bi se povećalo povjerenje mladih u proces donošenja javnih odluka kao i u svoje kapacitete kao aktivnih građana i građanki.</p> <p>Tokom analize stanja u pripremi Strategije prepoznati su određeni prioritetni problemi koji sprečavaju učešće mladih u donošenju javnih odluka koje se i njih tiču. To su prije svega:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. neinformisanost i nepovjerenje mladih/građana u postojeće mehanizme, poput struktura za učešće unutar obrazovnih institucija, te javnih rasprava i drugih zakonom definisanih mehanizama učešća građana. 2. neprilagođenost postojećih mehanizama mladima i/ili nedostatak novih mehanizama koji bi na adekvatan način osigurali ispunjavanje prava mladih da učestvuju u procesima donošenja odluka na svim nivoima. Istraživanje stavova mladih pokazalo je da su oni neinformisani i nepovjerljivi prema postojećim strukturama za učešće unutar obrazovnih institucija (učenički parlamenti, studentske organizacije, savez studenata...) i smatraju da je jako teško uključiti se, kao i da njihov rad nije transparentan. Neophodno je da obrazovne institucije imaju razvijene strukture za učešće mladih koje funkcionišu transparentno i omogućavaju mladima da iskustveno uče demokratiju i građanski aktivizam i da svi mladi imaju jednake mogućnosti da se uključe u njihov rad. <p>Osim toga, mladi sopstvene kapacitete poimaju kao nedovoljne, a većinski žele da se uključe u rješavanje društvenih problema.</p> <p>Da bi se više mladih aktivno uključilo u rad i koristilo mehanizme civilnog društva za ostvarivanje svojih interesa.</p> <p>Istraživanje je pokazalo da većina mladih (69%) nije upoznata sa značajem i vidovima učešća ili s organizacijama i institucijama koje se bave pitanjima mladih. Samim tim, oni ne koriste u dovoljnoj mjeri mehanizme i mogućnosti koje civilno društvo pruža u kreiranju adekvatnog društvenog sistema za unapređenje položaja mladih.</p>
<p>2. Obezbeđivanje mehanizama / sistema za njegovanje aktivizma</p>	<p>Da bi aktivizam postao vrijednost koja se sistematski njeguje, nagrađuje i promovise među mladima.</p> <p>Dosadašnja istraživanja su pokazala da je aktivizam u Crnoj Gori uglavnom sporadična pojava koja zavisi od entuzijazma pojedinaca i/ili projekata NVO. Mladi koji su aktivni to čine uglavnom kroz aktivnosti nevladinih organizacija, dok se aktivizam ne njeguje i stimuliše sistematski kroz obrazovni sistem. Mladi se sistematično ne osnažuju da vjeruju u sopstvene kapacitete da rješavaju probleme koje percipiraju. Ne njeguje se tzv. participativna politička kultura koja stvara aktivnog pojedinca koji vjeruje da sistem zavisi od njega, a ne obrnuto.</p> <p>Da bi se institucionalni mehanizmi učešća u donošenju javnih odluka učinili pristupačnim i adekvatnim za mlade ljude.</p> <p>Evidentan je manjak napora kod institucija sistema (kako na lokalnom, tako i na nacionalnom nivou) da se postojeći mehanizmi za učešće prilagode ili da se razviju novi da bi se na adekvatan način osiguralo da mladi učestvuju u donošenju odluka i demokratskim procesima. Istraživanje je pokazalo da 69% mladih nije upoznato sa značajem i vidovima učešća, ili s organizacijama i institucijama koje se bave pitanjima mladih, a čak 54% mladih u Crnoj Gori smatra da je nemoguće uticati na procese u zajednici/zemlji i da oni ne mogu da utiču na procese donošenja odluka (66%). E – participacija, koja bi trebalo da pogoduje posebno mladim ljudima još uvijek nije dovoljno razvijena. Vlada Crne Gore je uspostavila Portal e–Uprava koji pruža elektronske servise građanima, i čijom se nadogradnjom može unaprijediti participacija mladih kroz e–konsultacije</p> <p>Da bi se njegovao i promovisao volonterizam.</p> <p>Volonterizam nije dovoljno razvijen među mladima. U volontiranju mladi primarno učestvuju kroz aktivnosti nevladinih organizacija, pa treba unaprijediti mehanizme za volonterizam mladih u formalnom obrazovnom sistemu i drugim sredinama. Potrebno je promovisati sistem vrijednosti volonterizma i dobiti od volontiranja kako za pojedinca tako i za državu.</p>
<p>3. Podrška omladinskom organizovanju i umrežavanju mladih</p>	<p>Da bi se mladi aktivnije angažovali i uspješnije zastupali svoje interese.</p> <p>Mladi se relativno rijetko interesuju za osnivanje formalnih organizacija i to ukazuje na moguće postojanje određene nezainteresovanosti mladih da svoj aktivizam formalizuju kroz osnivanje omladinske organizacije jer ili smatraju da im taj okvir neće ponuditi ništa novo, ili ne znaju za tu mogućnost. Zakon o NVO omogućava i maloljetnim licima s navršenih 14 godina života da budu osnivači udruženja, uz saglasnost zakonskog zastupnika.</p> <p>Imajući u vidu najnovije trendove u aktivizmu mladih, kao međunarodne standarde u toj oblasti koji preporučuju prepoznavanje i uvažavanje fleksibilnih formi participacije mladih, neophodno je da nadležni organi prepoznaju i neformalne grupe mladih kao važne aktere koji imaju mogućnost da utiču na društvene promjene.</p> <p>Osim toga, mladi nemaju svoju platformu za pregovaranje prema državi. Crnogorski Omladinski forum, postojeća krovna omladinska organizacija, ne funkcioniše efikasno i ne ispunjava primarnu svrhu postojanja – da utiče na poboljšanje položaja mladih, omladinskih organizacija i organizacija za mlade i predstavlja glas mladih prema državnim institucijama kao lobistički mehanizam.</p>